

2007. – 311 с. *Кубрякова Е.С.* Актуальные проблемы современной семантики / Е.С. Кубрякова. – М. : МГПИИЯ, 1984. – 130 с. *Потебня А.А.* Мысль и язык / А.А. Потебня // Слово и миф. – М.: Правда, 1989. – С. 17-200. *Скідченко О.А.* Вторинна номінація як засіб вираження соціального статусу в сучасній англійській мові / О. А. Скідченко // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць. – К., 1998. – С. 95-105. *Телия В.Н.* Номинация / В.Н. Телия // Лингвистический энциклопедический словарь / [отв. ред. В.Н. Ярцева]. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – С. 336-337. *Шаронова О.В.* Про медитативну функцію стійких номіновербальних комплексів у німецькій мові / О. В. Шаронова // Вісник ХНУ. – 2010. – № 928. – С. 192-197. *Dittmar N., Bredel U.* Die Sprachmauer. Die Verarbeitung der Wende und ihrer Folgen in Gesprächen mit Ost- und WestberlinerInnen / N. Dittmar, U. Bredel. – Berlin : Weidler, 1999. – 207 S. [Duden. Deutsches Universalwörterbuch](#). – Mannh.-Lpz.-Wien-Zürich: Duden, 2007.

ЯЦЕНКО П. І.

(Запорізький національний університет)

СУРЯДНО-ПІДРЯДНИЙ ПОЛІНОМ У МАСМЕДІАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

У статті представлений сурядно-підрядний поліном у номінативному та комунікативному аспектах. Дослідження проводилося на матеріалі сучасної німецької мови.

Ключові слова: сурядно-підрядний поліном, масмедіальний дискурс, модель речення.

Яценко П. И. **Сочинительно-подчинительный полином в массмедиальном дискурсе.** В статье представлен сочинительно-подчинительный полином в номинативном и коммуникативном аспектах. Исследование проводилось на материале современного немецкого языка.

Ключевые слова: сочинительно-подчинительный полином, массмедиаальный дискурс, модель предложения.

Yatsenko P. I. **Coordinative-subordinate polynom in the mass medial discourse.** Coordinative-subordinate polynom in the nominative and communicative aspects is represented in the article. The research was made on the basis of modern German language.

Key words: coordinative-subordinate polynom, mass medial discourse, model of a sentence.

На сучасному етапі розвитку мовознавства домінує синкретичний підхід до вивчення мовних одиниць, тобто їх комплексне дослідження у номінативному (структурному, семантичному) та комунікативному аспектах ([Корбозерова 2003, с. 245; Приходько 2002, с. 10; Креуе 1998, с. 168] тощо). Порівняно з минулими сторіччями, коли основна увага концентрувалася навколо простого речення, його складових, таксономії тощо, сьогодні особлива увага приділяється формуванню складного речення, його моделюванню та функціонуванню у різних дискурсах (напр. [Тестелець 2001, с. 102; Meibauer 2001, с. 30] тощо).

Виходячи зі всього зазначеного **метою** цієї роботи стало висвітлення номінативної та комунікативної організації сурядно-підрядного поліному (далі СПП), як різновиду складного речення, до структури якого входять мінімум два головних та одне підрядне. При цьому пошук СПП проводився виключно в масмедіальному дискурсі, а саме в часописах та газетах останніх 15 років.

Завданнями, які вирішуються в цьому доробку, стали вивчення специфіки масмедіального дискурсу та виокремлення характерних для нього рис, які експлікуються в СПП; встановлення найпоширеніших моделей СПП та відношень між його складовими; аналіз репрезентації семантичних функцій у цьому виді складного речення; опис комунікативної організації СПП масмедіального дискурсу.

Об'єктом статті є сурядно-підрядний поліном сучасної німецької мови у масмедіальному дискурсі, а **предметом** – номінативна та комунікативна організація СПП, як різновиду складного речення.

Актуальність дослідження зумовлена, з одного боку, недостатнім вивченням СПП в загалі, оскільки воно виділяється не всіма науковцями та на сьогоднішній момент не має ґрунтовних доробок, які б надали детальну характеристику цьому виду речень, з іншого боку, відсутністю досліджень СПП саме у масмедіальній площині.

При дослідженні “медіамовлення” [Добросклонская 2007, с. 9] та, ширше, масмедіального, “медійного” [Тирон 2010, с. 105] дискурсу інколи розмежовують письмовий вид, усний (радіо- та теледискурс) та інтернет-дискурс [Тирон 2010, с. 106]. Досліджуючи в цій роботі виключно письмовий вид масмедіального дискурсу (далі ММД), особливо цікавими є газетний та часописний підвиди. Виділяючи серед основних ознак газетного дискурсу його еkleктичність, що полягає в сполученні експресивності та стандарту в широкому сенсі, А. І. Приходько та О. А. Холміна розрізняють інформаційні повідомлення та передові статті, наголошуючи на спорідненості інформаційних блоків науково-ділового стилю, а передових повідомлень – художній прозі [Приходько 2008, с. 151-152]. Через значний розмір сферою вживання СПП у ММД, газетному й часописному підвидах, є інформаційний блок, але і в ньому СПП є нечастим.

Будучи засобом поінформування широких мас, ММД, та СПП у ньому, орієнтуються на людину середнього віку з невисоким рівнем освіти, що відображається в палітрі використаних реченнєвих утворень, їх формі, змісті та комунікативній організації. На цих підставах кластери інформації упаковуються, переважно, у СПП сурядноцентричної моделі, тобто такі речення, що утворюються мінімум двома кон'юнктами (1, 2), один з яких є обов'язково ускладненим підрядним реченням: (1) *“Das Oberlandesgericht Hamm erlegte den Brauern laut Krombacher-Marketingchef Hans-Jürgen Grabias auf, “das Transparenzgebot zu beachten, das heisst, wir werden deutlich darstellen, wie das Geld eingesetzt wird” /Spiegel №28, 2003/;* (2) *Die Kinder, die in diesem Monat Geburtstag haben, bringen von zu Hause etwas zum Essen mit, es wird gemeinsam gefeiert /FR 2001 - №188/33/*. Речення такої моделі є компактними, ємними, простими для сприйняття та зрозумілими для широкого кола читачів.

Доля СПП інших моделей становить близько 4%. Вони діляться на:

а) СПП підрядноцентричної моделі, що містять два чи більше головних при одному спільному підрядному: (3) *Wer mehr Rennluft schnuppern will, schibt die Glastür beiseite und schreitet hinaus zu seinem Tribünenplatz und nuckelt am “Mint-Julep”, dem obligatorischen Getränk in Kentucky /NRZ 2003 - №. 248/;*

б) СПП біцентричної моделі, утворені мінімум двома кон'юнктами, поєднаними спільним підрядним, до одного з кон'юнктивів входить підрядне: (4) *Als ich Kind war, da hat's immer im Oktober gescheint und es war den ganzen Winter so kalt, dass alle Seen und Flüsse zufroren /NRZ №. 248, 2003 /;*

в) СПП змішаної моделі, в яких один чи декілька кон'юнктивів приєднуються до блоку предикативних одиниць, що будуються за підрядно- чи біцентричною моделлю: (5) *Wenn es die PLO schafft, uns durch den bewaffneten Kampf von der Besatzung zu befreien, werden wir mit Blumengirlanden nach Jericho gehen und sie als unsere Führer und künftigen Herrscher empfangen. Aber wenn sie es durch Verhandlungen schafft, werden wir nicht nur schlauer, sondern auch die Unterhändler und künftigen Chefs sein /FR 2001 - №188/33/*.

Три перелічені моделі є складнішими порівняно з сурядноцентричною, що призводить до їх рідкого використання, адже, як при формуванні такого висловлення, так і при його сприйнятті, комунікантам необхідно витратити більше часу, виконувати складніші когнітивні операції тощо.

Превалювання адитивно розгорнутих речень [Козловская 2010, с. 27] у ММД, СПП в тому числі, пояснюється метою цього дискурсу: бути доступним, зрозумілим для реципієнтів з різним рівнем інтелекту, для яких найактуальніша інформація “фотографічним способом” [Добросклонская 2007, с. 10] подається лінійно, стисло, проте з необхідними уточненнями.

Ясність та конспективність СПП преси розкривається і в семантичному аспекті. Суб'єкт більшості кон'юнктивів є відомим, експліцитним (1-5). Він представляє собою агенса дії чи їх блок, останнє помічено при введенні суб'єкта в першому кон'юнкті з подальшим його еліпсуванням (3, 5). У разі відсутності конкретного суб'єкта, але наявності вимоги, якій він повинен відповідати, підмет подається у формі підрядного речення (3) чи інфінітивного звороту (5). Предикат, часто, у дієслівній формі (1-5), фіксує динамічну граничну дію (1-2, 5) чи стан суб'єкта (2, 4-5).

Складність зображуваних ситуацій, прагнення деталізації повідомлення та максимальної точності при передачі подій призвели до реалізації розмаїтої палітри другорядних семантичних функцій. Так більшість предикатів з семою “виконання” (динамічні граничні за З. Вендлером) потребують включення пацієнса та інших видів додатка, виражених як у короткій формі (слово (1, 2, 5), словосполучення (1, 3, 5)), так і в розширеній (інфінітивний зворот (1), предикативна одиниця (1)). Останнє спричинено посередництвом журналіста між народними масами й певною особою [Шейгал 2000, с. 36], мовлення якої, переважно, у формі підрядного речення, він повинен передати, а також компактністю інфінітивної конструкції, яка здатна зафіксувати дію в скороченій формі.

Потреба в характеризуванні суб'єкта дії призвела до частого вживання означення різноманітної форми (словосполучення (2), підрядне речення (2)), яке, преференційно виражене предикативно, уточнює стан суб'єкта. Через зацікавленість суспільства в деталях невід'ємною рисою СПП масмедіа є активна експлікація темпоральності (2, 4), локалізації об'єктів (2, 3, 5), умов певних ситуацій (5) т.і. у формі слова (1, 3, 4), словосполучення (2-5), речення (4, 5), обмежуючи актуальну подію.

Об'єктивна (6, 8) та суб'єктивна (7) деталізація ситуацій у формі парантези властива СПП преси: (6) *Klinsmann (42), über dessen Rücktritt auch Bundeskanzlerin [Angela Merkel](#) «sehr traurig» war, kehrte zu seiner Familie nach Kalifornien zurück und wird mit Sicherheit wieder irgendwann am Rande eines Fußballplatzes auftauchen /StO 29.12.2006/;* (7) *Was ich mir in diesem konkreten Fall nur gewünscht hätte, wäre eine informierende Mail (haha), ein Anruf oder ein Fax, um mich als Kunden darüber aufzuklären, was denn da nun gerade los ist bei I&I. Denn ohne [www.heise.de](#) hätte ich von den wahren Gründen meines Mail-Ausfalls wohl überhaupt nix mitbekommen /Stern 19.01.2007/;* (8) *In Großbritannien wurde einmal der Versuch unternommen, einen Chorleiter in weißem Frack vor die Fans zu stellen - es blieb bei einem Versuch. Und auch die Fan-CDs, mit denen sich die Vereine in ihren Fan-Shops ein Zubrot verdienen wollen, werden unter den*

Fans allenfalls belächelt /Stern 17.12.2006/. У введеному компоненті вказують вік людини (6), відношення мовця до сказаного (7) т.і. А відмежовують парентезу, що містить одне слово чи цифру (6-7) або цілу ПО (8), від основного тексту дужками (6-7), тире (8) тощо.

СПП преси властиво щільне сполучення прямої та непрямой мови (див. [Кирилкова 1991, с. 6-7, 9-15]), при якому вони сплітаються в одне нерозривне висловлення (6), встановлюючи відношення “текст - текст” [Rauter 2006, с. 204]. Другим варіантом наведення прямої мови є повна й точна передача висловлення (1) з обов’язковим зазначенням його автора. Цитування в ММД підтверджує авторську думку або протиставляється їй, сигналізує про справжність цитати та сприяє концептуальному завершенню висловлення.

Конституенти СПП преси сполучаються, переважно, кон’юнкцією (між двома (2, 4, 6, 8,) чи декількома конституентами (3, 5)), імплікацією (1, 7) чи їх блоком. Поширеність сполучення “імплікація + кон’юнкція”, що є унікальним, викликано необхідністю розтлумачити виявлену журналістом інформацію для широких мас перш, ніж ввести ланцюг подальших подій. У разі необхідності частина речення піддається парцелюванню (5, 7, 8), що трапляється з кожним другим СПП преси.

ММД є тією сферою, в якій інтенціональність сполучається з різними стильовими рисами [Heusinger 1995, с. 31], що, при превалюванні комбінацій констативів (2, 3, 4, 7, 8), призводить до поєднання мовленнєвих актів з іншими, що мають одно- та різноспрямовані ілокутивні вектори, напр. комісивів (5) чи констативу та комісиву (1, 6). При поєднанні кластерів інформації в таких СПП використовуються, переважно, гіпертема і гіперрема (2, 7, 8), а також тематична прогресія з пропущеною темою (3, 4, 6), що сприяє міцному зв’язку між частинами цілого.

Медійні повідомлення, спрямовані вплинути на читача, вразити його, не залишити байдужим, є комунікативно напруженими. Так затягуванню розв’язки сприяють підрядні в інтерпозиції (2, 6, 8), еліпсис підмета (3, 5), наявність спільного підрядного (3-5) тощо. Усі вказані техніки вживаються задля утримання уваги реципієнта в інформативно насиченому і складному СПП.

У **результаті** проведеного дослідження СПП масмедіального дискурсу вдалося встановити, що ця реченнева одиниця є однією з форм експлікації “інфосфери” [Денисова 2010, с. 161] чи, вужче, медіамовлення, основною метою якого є забезпечення реципієнтів повною, чіткою, зрозумілою, лаконічною інформацією стосовно актуальної події, явища т.і. Орієнтуючись на середній прошарок аудиторії, адресант обирає, переважно, найпростішу для сприйняття форму – мінімальне СПП сурядноцентричної моделі, в яких кон’юнкти сполучені єднально. Будучи посередником між певною персоною та масами, журналіст комбінує пряму та непряму мови в скопусі повідомлення, використовує еліпсизацію, парантезу т.і.

Уже на цьому рівні аналізу СПП стає зрозумілим, що вивчення складних речень різних моделей є вельми актуальним напрямком сучасної лінгвістики. У **перспективі** важливим видається дослідження СПП окремо в газетному та часописному підвидах масмедіального дискурсу, а також в інших видах дискурсу, де необхідним вважається не тільки дослідження характерних рис цього виду реченневого утворення, а й проведення порівняльного аналізу.

Література

- Денисова С. П. Мова інфосфери з позицій дискурсивної лінгвістики / С. П. Денисова // Сучасні дослідження з іноземної філології : збірник наук. праць. – 2010. – Вип. 8. – С. 161-165. Добросклонская Т. Г. Язык СМИ : становление и содержание понятия / Т. Г. Добросклонская // Вестник МГУ. – 2007. - Серия 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. - № 4. – С. 9-17. Кирилкова А. А. Структурно-семантические и коммуникативно-прагматические особенности комплексов прямой и авторской речи в художественном тексте : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / А. А. Кирилкова. – К., 1991. – 16с. Козловская А. Б. Средства реализации краткости в информационном газетном сообщении / А. Б. Козловская // Нова філологія : зб. наук. праць. – Запоріжжя, 2010. – Вип. 38. – С. 27-34. Корбозерова Н. М. Передумови для змін у мові та мовленні / Н. М. Корбозерова // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – 2003. - С. 244-250. Приходько А. И. Стилевая эклектичность газетного дискурса / А. И. Приходько, Е. А. Холмина // Вісник ЗНУ : Сер. Філологічні науки. – 2008. - №1. – С. 151-153. Приходько А. М. Складносурядне речення в сучасній німецькій мові / Приходько А. М. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – 292 с. Тестелец Я. Г. Введение в общий синтаксис / Тестелец Яков Георгиевич. – М. : Российский государственный гуманитарный ун-т, 2001. – 800 с. Тирон І. В. Особливості структурно-семантичної організації медійного дискурсу (на матеріалі газетних та журнальних медіа-текстів) / Тирон І. В. // Нова філологія : зб. наук. праць. – Запоріжжя, 2010. – Вип. 38. – С. 105-110. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса: дисс. ... доктора филол. наук : 10.02.01, 10.02.19 / Шейгал Елена Иосифовна. - Волгоград, 2000. - 431 с. Heusinger S. Pragmalinguistik : Texterzeugung, Textanalyse ; Stilgestaltung und Stilwirkungen in der sprachlichen Kommunikation : Ein Lehr- und Übungsbuch / Heusinger Siegfried.– Frankfurt-am-Main : Haag und Herchen, 1995. – 162 S. Kreye H. Sprecherintentionen in literarischen Texten / H. Kreye // Sprache in Raum und Zeit : in memoriam Johannes Becher / [Hrsg. W. Boeder] : [in 2 Bd.] – Tübingen : Narr, 1998. – Bd. 2. Beiträge zur empirischen Sprachwissenschaft. – S. 167-182. Meibauer J. Pragmatik : Eine Einführung / Jörg Meibauer. – [2., verb. Aufl.]. – Tübingen : Stauffenburg-Verl. B. Narr GmbH, 2001. – 208 S. – (Stauffenburg-Einführungen; Bd. 12). Rauter J. Zitationsanalyse und Intertextualität : Intertextuelle Zitationsanalyse und zitatenanalytische Intertextualität / Rauter J. – Hamburg : Verlag Dr. Kováč, 2006. – 334 S.

Перелік джерел ілюстративного матеріалу

- FR : Frankfurter Rundschau. – 2001. - № 188/33. NRZ : Neue Ruhr Zeitung. – 2003. - № 248. Spiegel : Der Spiegel. – 2003. - № 28. StO : Stern Online [Електроний ресурс]. – 2006, 2007. - Режим доступу до журн. : <http://www.stern.de>